مەیخانە یان وێرانە؟ … پشتیوان ئەنوەر

پێشووتر لە نووسین چکۆلەدا ڕەخنەیەکمان گرت لە بەختیار عەلی لەسەر بەکارهێنانی وشەی “خەرابات”
وەلە دوای ئەوە زانیم کە حەمەسەعیدیش هەمان ڕەخنەی هەیە، لە کتێبی (لەسەر باڵی هەورەوە. لاپەڕە ٣٩) ڕەخنەیەکی لەم چەشنەی هەیە لە بەختیار عەلی.
(حەمەسەعید لەسەر ئەم دێڕە(لەناو کەلاوە و خەراباتەکانی گوندە ڕووخاوەکاندا، لێفە و پێخەفممان کە کردەوە)*
دەبێژێت، لەوێیان گۆڕی کە لێفەیش جۆرێکە لە پێخەف، کارەسات ئەوەیە، لە بەختیار عەلی وایە (خەرابات) بە مانای وێرانە و کەلاوە دێت!
شوکر هۆشیارە مەحوی، تێدەگا دنیا خەراباتێ
کە بەدمەستی بکا ئەهلی، خراپەی بەچی لێدەگرم.
بەپێی ئەم دەقی مەحوی خەرابات، بەمانای “مەیخانە” دێت
هەروەها حەمەسەعید ئاماژەشی بەوەکردوە، پێدەچێت نووسەر(بەختیار عەلی) پێی وا بێت، خەرابات، کەی (خەرابە) یە! ئاخر بەعەرەبی میللی عێراقی بەکاولە دەڵێن: خەرابە! نووسەرێک ڕێز لە ئاوەزی خوێنەر بگرێت و بکەوێتە گەمەی هەڵەی وا کوشندە، ئەگەری ئەوە هەیە، دەستبەجێ دەست لە نووسین هەڵبگرێتە

هەروەها لای (مەحوی و، لای نالی و، وەفایی، احمد موختار جاف ، مەولانا و، بابە تاهیری هەمەدانی و، مەلا مەسعود) هەر بە مەیخانەیە بەکارهاتووە*
نموونە، عاصی دەبێژێت: ساقیم کەدی لە ڕەقسا دەم شتابی هێنا
بەیادی جامی چاوی مەیلم شەرابی هێنا
ئەی عاشقی خەرابات هەنگامی کەیف و بەزمە
سەرحەڵقەیی مەینۆشان پیاڵەی شەرابی هێنا.

وشەی(خەرابات) بەشێوەیەک دەچێتەوە سەر وشەی (خەراوا) چەمکی /اوا “ئاوا”/ لە فارسی بەشێوەی “آباد” بەکار دێت، لەکچوونی پیتی “ئـ” لەگەڵ “آـ ا” فارسی بەشێوەی (ئاوا ـ ئاباد) دەرهاتووە، لەکچوونی فۆنی (ب) بە (و)ش لەکچوونێکی باوە، لە وشەی وەکوو: (ئاوـ ئاب / باران ـ واران…) بەمشێوەیە (آباد) بەشێوەی نووسینی (ئاوا) لەنێو زمانی کوردی و فارسی دەردەکەوێت. وشەکە بەئەگەری زۆر بگەڕێتەوە

سەر (خەراوا) واتە شوێنێک کە (خەر) لەی بەرز دەبێتەوە، هەشتاش وشەی (خەراوا) لەنێو زمانی کوردی باوە. وشەی (خرابات) بەگریمانەی میتالۆژی و تیۆلۆژیەکەی وەدەچێت لە مەبەستی پیرۆزی (خەر)ەوە هاتبێت، چونکە هاوەکاری و ناوی دیاریخەری شوێنەکە کە تەکیە بە سەرخۆشی و پیرۆزی و پەرستن و حەز و سەرمەستیە، وەکوو (مەیخانە)، تەکیەـــی دوو بـابەتی (مەی) و (ئـایین) ڕەنگە لەڕەـی سـیمەنتیکی و دیاردەی ئاینی و بیری لێبکەوێتەوە کە چۆن (مەی) و (حەز و شەر و خۆشەویستی ئاین)ــــی تەکیە دەکرێن، بەڵام لە زۆر ڕوانگە و ڕێبازگەی ئاینی (مەی) بەشێکی پیرۆزی ئاینە، پێکهاتە و یەکێک لە ڕێورەسمەکانی ئاینیە، چ گومان نیە، بەهەمان مەبەستی (خەراوا وشەی /خرابات) ساز کرابێت.

هەروەتر لە بنجی سەرەکی وشەی (خراب)و دیسان پاشگری (اباد)ەوە بەشێوەی (خراب + اباد) و قەتاندنی (اب) زۆرکراو و بەشێوەی (خراب + اد) و شێوەی لێکچوونی باوی فۆنی /ت/ بە /د/ و لە شێوەی (اباد) بەشـێوەی (ابـات)ەوە دەرهـاتبێت، هەیە کە شـێوەی لێکچـوونی وشەی (مەهاباد) بەشێوەی لێکچوونی (مەهابات) بەڵێ دەکات، یان (سەد ـ سەت)، بەم شێوەی لێکچوونی فۆنەتیکیە دەکرێت وشەکە لە (خراب + اباد) بەشێوەی (خراباد ـ خرابات) بەواتای شوێنێکی (کاول و وێرانە خرابە) بەڵام (ئاوەدان)ەوە هاتبێت، چونکە (مەیخۆر و سەرمەست) و (شێت/ و /واوەیلان) هەردەم لە شوێنێکی وێران و کاول کە چۆڵ بێت و تەنـایە دادەنیشـێت و کە دەبێتەوە، بێئەگەری هەرە زۆر لە وشەی (خراب) بەهەمان مەبەستی سەرەوە هاتبێت.

هەروەتر لەنێو گرێکی ـ یۆنانی چەمەکی بەشێوەی(koryabas)

لە فەڕەنسیەوە بەشێوەی (Corybantisme)وە

لە ئینگلیزی بەشێوەی (Korybantism) کە لە چەمکی گرێکی بەواتای دەستە و تاقمێکی (شەڕ و شەڕخوازی ئاینی) بەکار هاتووە، چەمکەکە لەبری (خرابات) بەهەمان واتای مەبەستەوە هاتووە، ئەمەی کە بە دەستە و تاقمێکی شەڕەنگێز و شەڕخواز دەرکەوتووە، وەدەچێت هەکاری سەرخۆشی و هۆش لەسەرخۆنەبونیان بێت کە لە شوێن و ناوچەیەکی چۆڵ و کاول دەردەکەوت و گرێکیان ئەم ناوەیان بە هەڵبژاردون.

- لە کتێبی شاری مۆسیقارە سپیەکان لاپەڕە ٤٧ دەڵێت: موسیقا ناتوانێت لەم دوکەڵە و خەرابستانە دەرمانبێنێت

*سەرم مەستی خەرابات و هەوایە… مەلا مەسعود(بەبەش)

- زاهید وەرە ناو بەزمی حەریفانی خەرابات
لادە لە ڕیا و سەرزەنشتی قەڵ و خەڵافات
یەک جوڕعە بنۆشە لە مەیی بێ غەشە و گوێ□جگە (احمد موختار جاف)

- کە تۆ نەتخوێندووە عیلمی سەماوات
کە تۆ نابینی دەر□ لە خەرابات
کە تۆ سوود و زیانی خۆت نەزانی
بە یاران کەی دەگەی، هەیهات، هەیهات.(بابا تاهیری هەمەدانی)